

การวิเคราะห์ต้นทุนของเงินทุนโดยทฤษฎีสร้างเงินฝาก

ทฤษฎีสร้างเงินฝาก

ในการดำเนินธุรกิจ ธนาคารพาณิชย์จะไม่มี ความจำเป็นต้องดำรงเงินสดสำรองหนุนหลังเงินฝากเต็ม ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ไม่ว่าเงินฝากนั้นจะเป็นเงินฝากประเภทกระแสรายวันหรือเงินฝากประเภทอื่น เนื่องจากตามปกติแล้วผู้ฝากเงินกับธนาคารจะเบิกถอนเงินฝากของตนไปใช้ในระยะเวลาที่แตกต่างกันออกไป ธนาคารจะดำรงเงินสดไว้ในธนาคารเพียงอัตราที่จำเป็นเท่านั้น เพื่อสนองความต้องการเบิกถอนในแต่ละระยะ ส่วนที่ดำรงไว้นี้เรียกว่า "เงินสดสำรอง" (Cash Reserve) ดังนั้นเงินฝากที่ธนาคารได้รับจากประชาชนและธุรกิจต่าง ๆ นั้น ส่วนหนึ่งอาจถูกถอนคืนและส่วนหนึ่งคงฝากไว้กับธนาคารต่อไป ส่วนที่คงฝากไว้กับธนาคารต่อไปนี้ ธนาคารอาจนำไปหาผลประโยชน์ได้ เช่น ให้อุยืมหรือให้เครดิต เมื่อธนาคารให้อุยืมเงิน ธนาคารจะ "เครดิต" บัญชีเงินฝากของผู้กู้ทันที เพื่อให้ผู้กู้จะได้เขียนเช็คส่งจ่ายได้ เงินฝากนี้เป็นเงินฝากที่ธนาคารสร้างขึ้น เป็นเงินฝากที่เกิดจากการที่ธนาคารให้อุยืม เงินฝากที่ธนาคารสร้างขึ้นนั้นธนาคารจะสร้างเฉพาะจำนวนที่เกินสำรองเท่านั้น

ดังนั้น เงินฝากของธนาคารพาณิชย์จึงสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท^๑ คือ

๑. เงินฝากชั้นแรก (Primary Deposits) หมายถึงเงินสดที่ธนาคารรับฝากเข้ามาจริง ๆ
๒. เงินฝากชั้นที่สอง (Secondary Deposits) หมายถึงเงินฝากที่เป็นผลมาจากการขยายเครดิตหรือการหมุนเงินของธนาคาร

ปัจจุบันธนาคารแห่งประเทศไทยได้มีประกาศซึ่งออกตามความในมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. ๒๕๐๔ ให้ธนาคารพาณิชย์ดำรงเงินสดสำรองตามกฎหมาย (Legal

^๑ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์, หลักและทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ ว่าด้วย เศรษฐศาสตร์มหภาค, หน้า ๗๖ พิมพ์ครั้งที่ ๔, ๒๔ มิถุนายน ๒๕๑๓

Cash Reserve) ในอัตราไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๗ ของยอดเงินฝากทั้งสิ้น ซึ่งในการดำรงเงินสดสำรองนี้ ธนาคารจะถือเอาหลักทรัพย์รัฐบาลไทยซึ่งปราศจากการระงับเป็นส่วนหนึ่งของเงินสดสำรองก็ได้ แต่ต้องไม่เกินร้อยละ ๔ ของยอดเงินฝาก

การที่กฎหมายกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ดำรงเงินสดสำรองไว้เป็นอัตราส่วนแน่นอนเช่นนี้ ธนาคารพาณิชย์ก็ไม่อาจจะขยายเครดิตหรือสร้างเงินฝากเกินไปกว่าอัตราส่วนนั้นได้ ความสำคัญของการกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ดำรงเงินสดสำรองนี้ เพื่อให้ธนาคารพาณิชย์มีเงินสดเพียงพอเพื่อการเบิกถอนเงินฝากของลูกค้า การดำรงเงินสดเพื่อประโยชน์ในเรื่องนี้ ธนาคารพาณิชย์ยังต้องดำรงเงินสดไว้ในมือ (Cash in hand) เพื่อการประกอบธุรกิจในแต่ละวันของแต่ละสำนักงาน และจำนวนเงินสดส่วนนี้ไม่ถือเป็นส่วนที่นำไปคำนวณเป็นเงินสดสำรองตามประกาศกำหนดที่ออกตามความในมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ คงให้ถือแต่เงินสดที่ฝากไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเท่านั้นที่เป็นเงินสดสำรองตามกฎหมาย และเงินที่ฝากไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยดังกล่าวก็เพื่อใช้ประโยชน์ในการหักบัญชีที่เกิดจากการส่งจ่ายเช็คของแต่ละธนาคาร ธนาคารแห่งประเทศไทยจะอาศัยการเปลี่ยนแปลงอัตราเงินสดสำรองเป็นเครื่องมือเพื่อควบคุมเครดิต เพราะการเปลี่ยนแปลงของอัตราเงินสดสำรองจะเป็นตัวกำหนดความสามารถในการขยายเครดิตของธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบ กล่าวคือ ถ้าหากเพิ่มอัตราเงินสดสำรอง ความสามารถในการขยายเครดิตของธนาคารพาณิชย์ก็จะลดลง ในทางตรงกันข้าม ถ้าลดอัตราเงินสดสำรอง ความสามารถขยายเครดิตของระบบธนาคารพาณิชย์ก็จะเพิ่มขึ้น

การสร้างเงินฝากซึ่งเป็นแหล่งเงินทุนเพื่อการขยายเครดิตนั้น ขึ้นอยู่กับอัตราการดำรงเงินสดสำรอง เช่นในกรณีที่กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ดำรงเงินสดสำรองไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๑๐ ความสามารถสร้างเงินฝากอย่างเต็มที่จะได้ถึงสิบเท่าของเงินฝากขั้นแรก ดังแสดงในตารางที่ ๕.๑

ตารางที่ ๕.๑

แสดงการสร้างเงินฝากโดยระบบธนาคารทั้งหมด

ธนาคาร	เงินฝากชั้นแรก	เงินสดสำรองที่เก็บไว้	เงินสดสำรองส่วนเกิน ซึ่งให้กู้โดยเปิดบัญชี เงินฝากชั้นที่สองให้
ก.	๑,๐๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๔๐๐,๐๐๐
ข.	๔๐๐,๐๐๐	๔๐,๐๐๐	๘๑๐,๐๐๐
ค.	๘๑๐,๐๐๐	๘๑,๐๐๐	๗๒๔,๐๐๐
ง.	๗๒๔,๐๐๐	๗๒,๔๐๐	๖๕๖,๑๐๐
จ.	๖๕๖,๑๐๐	๖๕,๖๑๐	๕๙๐,๔๙๐
ฉ.	๕๙๐,๔๙๐	๕๙,๐๔๙	๕๓๑,๔๔๑
ช.	๕๓๑,๔๔๑	๕๓,๑๔๔	๔๗๘,๒๙๗
ซ.	๔๗๘,๒๙๗	๔๗,๘๒๙	๔๓๐,๔๖๘
ฌ.	๔๓๐,๔๖๘	๔๓,๐๔๖	๓๘๗,๔๒๒
ญ.	๓๘๗,๔๒๒	๓๘,๗๔๒	๓๔๘,๙๕๐
-
-	ฯลฯ	ฯลฯ	ฯลฯ
รวม	๑๐,๐๐๐,๐๐๐	๑,๐๐๐,๐๐๐	๔,๐๐๐,๐๐๐

ที่มา: ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์, หลักและทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ ว่าด้วย เศรษฐศาสตร์มหภาค หน้า ๘๓

ในการคำนวณเงินฝากที่เพิ่มขึ้นเนื่องจากการขยาย เครดิตของธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบนั้น มีสูตร ดังนี้^๑

$$\Delta D = \frac{\Delta C}{R}$$

ΔD = จำนวนเงินฝากทั้งสิ้น ซึ่งธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบสร้างขึ้นได้อย่างเต็มที่ตามอัตรา ส่วนเงินสดสำรองที่กำหนด หมายถึง Total Deposits

ΔC = เงินฝากที่ธนาคารได้รับในขั้นแรก (Primary Deposits)

R = อัตราเงินสดสำรองที่กฎหมายกำหนด (Legal Cash Reserve)

การกั๊ยเงินจากธนาคารพาณิชย์แล้ว ไม่จำเป็นที่เงินทุนจำนวนนั้นจะต้องเข้าบัญชีเงินฝากธนาคารเสมอไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศด้อยพัฒนา เงินทุนที่จ่ายออกจากธนาคารจะออกหมุนเวียนเป็นเงินสดในเศรษฐกิจเป็นส่วนใหญ่ ผลของการรั่วไหลจึงมีมากและความสามารถสร้างเงินฝากจึงมีน้อย การรั่วไหล (Leakage) ของเงินฝากแบ่งเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. การรั่วไหลภายในประเทศ (Domestic Leakage) ได้แก่การเบิกถอนเงินฝากออกจากธนาคาร แล้วเงินจำนวนนั้นไม่ได้นำเข้าบัญชีเงินฝากในธนาคารหนึ่งธนาคารใดในระบบธนาคารในประเทศ

๒. การรั่วไหลออกต่างประเทศ (External Leakage) ได้แก่การสั่งจ่ายหรือชำระเงินออกต่างประเทศ เช่น การสั่งซื้อสินค้าเข้า การใช้จ่ายในการเดินทางไปต่างประเทศ เป็นต้น จำนวนเงินฝากที่เบิกถอนออกไปนั้นจึงไม่ได้หมุนเวียนเป็นเงินฝากในธนาคารพาณิชย์อื่น ๆ ในประเทศ การสร้างเงินฝากจึงไม่เกิดขึ้น

ดังนั้น สูตรในการคำนวณการสร้างเงินฝากจึงตัดแปลงเป็น^๒

$$\Delta D = \frac{\Delta C}{R+L}$$

L = อัตราส่วนการรั่วไหลของเงินฝาก

๑, ๒ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์, เรื่องเดิม, หน้า ๘๔ และหน้า ๘๕

หากการรั่วไหลของระบบการสร้างเงินฝากในธนาคารพาณิชย์มีมาก ความสามารถในการสร้างเงินฝากของทั้งระบบธนาคารพาณิชย์ก็จะน้อยลงตามสัดส่วน นอกเหนือจากการรั่วไหลซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกแล้ว ความสามารถสร้างเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยดังต่อไปนี้

๑. ผู้รับเช็คสั่งจ่ายเงินจากรายหนึ่ง จะต้องนำเช็คดังกล่าวฝากไว้ในระบบธนาคารต่อไป ถ้าผู้กู้หรือผู้รับการชำระเงินขอรับเงินสดแทนการรับเช็ค หรือเมื่อได้รับเช็คก็เบิกเงินสดออกไปใช้ในทางที่เงินจำนวนนั้นไม่ถูกนำกลับมาฝากเข้าระบบธนาคารพาณิชย์อีก ก็จะทำให้เกิดการรั่วไหลขึ้น และระบบธนาคารพาณิชย์ก็จะไม่สามารถสร้างเงินฝากต่อเนื่องไปอีกได้

๒. ธนาคารพาณิชย์สามารถบริหารงานให้กู้ยืมเงินหรือลงทุนจนเต็มวงเงินที่กฎหมายกำหนดตามปกติแล้วธนาคารพาณิชย์ยินดีที่จะให้กู้ยืมและลงทุนอยู่แล้ว เพราะเป็นการเพิ่มผลกำไร แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับภาวะความต้องการกู้ยืมเงินในคลาดด้วย ในบางกรณีธนาคารพาณิชย์อาจจะไม่สามารถให้กู้ยืมจนเต็มวงเงินได้ เช่น การให้กู้ยืมที่มีอัตราความเสี่ยงสูง ดอกเบี้ยต่ำเกินไป หาที่ลงทุนเหมาะสมไม่ได้ หรือไม่กล้าให้กู้ยืมเงินและลงทุนมากเนื่องจากมีลูกค้ามาถอนเงินสดบ่อย ๆ

การสร้างเงินฝาก

การที่ธนาคารพาณิชย์สามารถสร้างเงินฝากได้นี้ เป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุดในระบบการเงิน ความสามารถในการสร้างเงินฝากขึ้นอยู่กับอัตราเงินสดสำรองที่ควบคุมโดยธนาคารแห่งประเทศไทย และนอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ ดังที่จะกล่าวต่อไป

ธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบประกอบด้วยธนาคารพาณิชย์หลายธนาคาร แต่ละธนาคารจะระดมเงินฝากเข้าสู่ธนาคาร โดยการเปิดบัญชีรับฝากเงินใหม่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ยังสามารถสร้างเงินฝากโดยระบบการส่งจ่ายเช็คเข้าบัญชีในธนาคารของลูกค้าต่าง ๆ เงินฝากที่รับฝากเข้ามาใหม่นั้น เรียกว่าเงินฝากชั้นแรก (Primary Deposits) ดังที่กล่าว และเงินฝากที่สร้างขึ้นโดยระบบการใช้เช็คระหว่างธนาคาร เรียกว่า เงินฝากชั้นที่สอง (Secondary Deposits) ดังที่กล่าวไว้แล้วเช่นกัน

วิธีการหลักที่ระบบธนาคารสร้างเงินฝากก็คือ เมื่อธนาคารให้กู้ยืมเงิน (Loans หรือ Overdraft) โดยปกติธนาคารนั้นจะเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน (Checking Account) ตามจำนวนที่ให้กู้ยืมเงิน และผู้ขอกู้ยืมเงินก็จะสามารถใช้เช็คเบิกถอนเงินไปใช้ตามความต้องการ ถึงแม้ว่าธนาคารที่จะให้กู้ยืมจะต้องเสียเงินฝากเมื่อผู้กู้ยืมเขียนเช็คมาถอนเงิน แต่เมื่อผู้รับเช็คนำเช็คไปฝาก

เข้าไว้กับธนาคารอื่น ธนาคารนั้นก็จะมีเงินฝากเพิ่มขึ้น และในที่สุดจำนวนเงินฝากของทั้งระบบธนาคาร จะเพิ่มขึ้นจากผลของการขยายการให้กู้ยืมดังกล่าว

ขอบเขตของการสร้างเงินฝาก

มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการสร้างเงินฝากของแต่ละธนาคาร ข้อจำกัดนี้คือ ระดับเงินสดสำรอง (Cash Reserve) ที่แต่ละธนาคารจะต้องดำรงไว้ เงินสดสำรองทั้งหมดที่ธนาคารจะต้องดำรงไว้ ตามกฎหมาย (Legal Cash Reserve) อาจให้ดำรงไว้ในมือส่วนหนึ่ง หรือให้ดำรงไว้เป็นเงินฝาก ที่ธนาคารกลางทั้งหมด นอกจากนี้ ยังอาจกำหนดให้ดำรง เป็นหลักทรัพย์ตามประเภทที่กำหนดก็ได้ด้วย ดังนั้น เฉพาะเงินฝากส่วนที่เกินจากจำนวนที่ต้องสำรอง เท่านั้นที่ธนาคารพาณิชย์สามารถนำไปให้กู้ยืม ได้ต่อไป

สำหรับธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยนั้น ปัจจุบันเมื่อสิ้นธันวาคม ๒๕๒๑ กฎหมายกำหนดให้ ธนาคารพาณิชย์ดำรงเงินสดสำรองไว้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๗ ของยอดเงินฝาก ในจำนวนนี้ธนาคารพาณิชย์ สามารถดำรงหลักทรัพย์รัฐบาลได้ แต่ต้องไม่เกินร้อยละ ๔ ของยอดเงินฝาก ส่วนที่เป็นเงินสดนั้นฝาก ไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเท่านั้น ในทางปฏิบัติ ธนาคารมักจะต้องดำรงสำรองไว้มากกว่าอัตราที่ กฎหมายกำหนดเสมอ เรียกว่า อัตราเงินสดสำรองตามผลของการจัดการ (Operationally Required Reserves) ทั้งนี้เนื่องจากว่าธนาคารพาณิชย์มีสาขาทำการหลายแห่ง และปริมาณเงินฝาก ในแต่ละสำนักงานเคลื่อนไหวทุกวัน ธนาคารพาณิชย์จึงจำเป็นต้องดำรงเงินสดสำรองให้เกินไว้บ้าง เพื่อมิให้ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย อย่างไรก็ดี การดำรงส่วนเกินนั้นจะมากน้อยต่างกันตามความสามารถ ในการจัดการของแต่ละธนาคาร ธนาคารใดมีความสามารถในการจัดการในด้านการให้กู้ยืม และสามารถ ควบคุมบัญชีเงินสดสำรองไว้แต่พอเพียง สำรองส่วนเกินจากที่กฎหมายกำหนดจะมีเป็นจำนวนน้อย เมื่อ เทียบเป็นอัตราส่วนร้อยละกับยอดเงินฝาก เท่าที่ปรากฏตามสถิติปรากฏว่าระบบธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยมีความสามารถในการจัดการเกี่ยวกับเงินทุนดีขึ้นตามลำดับมา จึงทำให้สำรองส่วนเกินในระบบ ธนาคารพาณิชย์มีจำนวนเมื่อ เปรียบเทียบเป็นอัตราส่วนกับยอดเงินฝากแล้วลดน้อยลงตามลำดับ นับตั้งแต่ ปี ๒๕๑๑ เป็นต้นมา ดังนี้

ตารางที่ ๕.๒

อัตราส่วนสำรองส่วนเกินต่อเงินฝากทั้งสิ้น

ยอดถัวเฉลี่ยของปี

ปี	เงินฝากทั้งสิ้น (ล้านบาท)	สำรองส่วนเกิน ^{๑/} (ล้านบาท)	สำรองส่วนเกิน/เงินฝาก ทั้งสิ้น (ร้อยละ)
๒๕๑๑	๒๔,๐๓๗.๓	๔๒๒.๖	๑.๗๖
๒๕๑๒	๒๘,๑๐๗.๗	๔๖๙.๖	๑.๖๗
๒๕๑๓	๓๒,๖๐๔.๖	๔๘๕.๗	๑.๔๙
๒๕๑๔	๓๘,๙๕๓.๐	๕๓๔.๔	๑.๓๗
๒๕๑๕	๔๘,๓๒๓.๗	๘๗๑.๐	๑.๘๐
๒๕๑๖	๖๑,๙๖๖.๔	๗๕๐.๐	๑.๒๑
๒๕๑๗	๗๖,๓๒๓.๘	๘๐๓.๘	๑.๐๕
๒๕๑๘	๙๑,๗๙๕.๕	๑,๓๙๕.๒	๑.๕๒
๒๕๑๙	๑๐๘,๖๕๒.๒	๙๒๘.๖	๐.๘๕
๒๕๒๐	๑๓๕,๑๘๙.๕	๙๘๘.๕	๐.๗๓

๑/ สำรองส่วนเกินดำรงในรูปของเงินฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทย

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ตามข้อเท็จจริงดังแสดงในตารางที่ ๕.๒ นั้น แสดงให้เห็นว่า ในปี ๒๕๑๑ ระบบธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยดำรงเงินสดสำรองส่วนเกินเป็นถึงร้อยละ ๑.๗๖ ของยอดเงินฝาก อัตราดังกล่าวได้ลดลงมาตามลำดับจนเหลือเพียงร้อยละ ๐.๗๓ ในปี ๒๕๒๐ เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าระบบธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยได้พยายามปรับปรุงประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์ของเงินทุนให้มากขึ้นตามลำดับ ซึ่งควรถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งของการสร้างเสริมประสิทธิภาพในการสร้างเงินฝากอีกด้วย

เมื่อพิจารณาตามหลักการแล้ว ธนาคารพาณิชย์จะสามารถสร้างเงินฝากได้มากเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยดังต่อไปนี้

๑. ความมั่นคงเกี่ยวกับฐานะและการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ เป็นสิ่งจูงใจให้มีผู้นำเงินฝากธนาคาร เพราะตามปกติแล้วผู้ฝากเงินย่อมต้องการผลประโยชน์ตอบแทน จึงไม่อยากจะเก็บเงินไว้เฉย ๆ
๒. ความสามารถในการขยายเครดิตของธนาคารพาณิชย์ ธนาคารพาณิชย์จะต้องพยายามนำเงินทุนส่วนเกินจากที่ต้องดำรงเงินสดสำรองตามกฎหมายไปลงทุนหมุนเวียนให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ซึ่งจะนำผลกำไรมาสู่กิจการด้วยในที่สุด
๓. ภาวะเศรษฐกิจโดยทั่วไปของประเทศ ซึ่งมีผลต่อการขยายเครดิตของธนาคารพาณิชย์ นั่นคือ ถ้าภาวะเศรษฐกิจฝืดเคือง ทำให้การขยายเครดิตไม่คล่องตัว เนื่องจากมีอัตราการเสี่ยงสูง ปริมาณเงินฝากที่ธนาคารพาณิชย์ควรจะสร้างได้มากก็จะถูกจำกัดไป

ความสามารถเกี่ยวกับการสร้างเงินฝากของระบบธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย

ในการสร้างเงินฝากของระบบธนาคารพาณิชย์นั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ จะต้องทราบเงินฝากขั้นต้น (Primary Deposits) แต่ตามข้อเท็จจริงในระบบธนาคารพาณิชย์นั้น เราจะไม่สามารถแยกข้อมูลออกมาได้อย่างแน่นอนว่า เงินฝากในระบบธนาคารพาณิชย์ทั้งหมดจะเป็นเงินฝากขั้นต้นเท่าใด และเป็นเงินฝากขั้นที่สองเท่าใด อย่างไรก็ตาม เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ความสามารถเกี่ยวกับการสร้างเงินฝากของระบบธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย เราอาจพิจารณาโดยอาศัยวิธีทางอ้อม นั่นคือ วิเคราะห์การปล่อยเม็ดเงินโดยธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งในทางเศรษฐศาสตร์เรียกว่า เป็นการปล่อยเงินกำลังสูง (High Powered Money) ออกสู่เศรษฐกิจ เงินจำนวนนี้ส่วนหนึ่งจะเข้าฝากในระบบธนาคารพาณิชย์เป็น primary deposits ดังนั้น ถ้าปริมาณเงินกำลังสูงที่ปล่อยโดย

ธนาคารแห่งประเทศไทยมีจำนวนมาก ก็ย่อมหมายถึงว่า primary deposit ที่เข้าสู่ระบบธนาคารพาณิชย์มากด้วย ซึ่งทางปล่อยเงินกำลังสูงดังกล่าวนี้มี ๓ วิธีด้วยกัน ดังนี้

๑. โดยการให้กู้ยืมเงินแก่รัฐบาล เพื่อให้รัฐบาลนำเงินจำนวนดังกล่าวไปใช้จ่ายตามงบประมาณแผ่นดิน ซึ่งจะมีผลเพิ่มปริมาณหมุนเวียนในเศรษฐกิจ และเพิ่ม primary deposit ให้แก่ธนาคารพาณิชย์ วิธีการให้กู้ยืมเงินแก่รัฐบาลนั้น ก็กระทำโดยการลงทุนซื้อหลักทรัพย์รัฐบาลซึ่งได้แก่ พันธบัตรรัฐบาลและตั๋วเงินคลัง

๒. โดยการให้กู้ยืมเงินแก่ธนาคารพาณิชย์ ซึ่งจะเป็นแหล่งเงินทุนให้ธนาคารพาณิชย์นำไปขยายเครดิตและเงินฝากต่อไป วิธีการให้กู้ยืมเงินแก่ธนาคารพาณิชย์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยดำเนินการอยู่ในปัจจุบันมี ๒ วิธี คือ การรับช่วงซื้อลดตั๋วสัญญาใช้เงินอันเกิดจากกิจการที่ทางการให้การส่งเสริม เพื่อให้ผู้ประกอบการเสียดอกเบี้ยในอัตราต่ำ ปัจจุบันกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์คิดอัตราลดจากลูกค้าเพียงร้อยละ ๗ ต่อปี และธนาคารแห่งประเทศไทยคิดอัตราช่วงลดร้อยละ ๕ ต่อปี จำนวนเงินรับช่วงซื้อลดนี้มีจำนวนที่สูงมาก อีกวิธีหนึ่งได้แก่การให้กู้ยืมแก่ธนาคารพาณิชย์โดยมีหลักทรัพย์รัฐบาลไทยค้ำประกัน

๓. โดยการซื้อขายเงินตราต่างประเทศสุทธิผ่านธนาคารพาณิชย์ ซึ่งเป็นช่องทางในการปล่อยเงินออกหรือสูบเงินเข้า ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์นำเงินตราต่างประเทศไปขายให้ธนาคารแห่งประเทศไทย ผลที่เกิดขึ้นคือธนาคารแห่งประเทศไทยจะปล่อยเงินบาทออกสู่เศรษฐกิจ ในทางตรงกันข้าม ถ้าธนาคารพาณิชย์ซื้อเงินตราต่างประเทศก็ย่อมมีผลเกิดการดูดซับ เงินบาทจากเศรษฐกิจ เข้าสู่ธนาคารแห่งประเทศไทย

ดังนั้น หากถือว่าแหล่งเงินกำลังสูงทั้งสามแสดงภาวะเปลี่ยนแปลงของเงินฝากขั้นต้น (Primary Deposits) ของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยระหว่างปี ๒๕๑๑ - ๒๕๒๐ ตามหลักการที่กล่าวแล้ว ก็สามารถแสดงในตารางที่ ๕.๓ ซึ่งจะเห็นได้ว่า เงินฝากขั้นต้นของธนาคารพาณิชย์ส่วนใหญ่ได้มาจากการมีหนี้สินเป็นเงินตราต่างประเทศของธนาคารพาณิชย์ รองลงมาคือ การให้กู้ยืมแก่รัฐบาลโดยการลงทุนซื้อหลักทรัพย์รัฐบาล และการกู้ยืมของธนาคารพาณิชย์จากธนาคารแห่งประเทศไทย ตามลำดับ เงินฝากขั้นต้นดังกล่าวมีแนวโน้มสูงขึ้นตามลำดับ

เมื่อทราบตัวเลขเงินฝากขั้นต้นโดยประมาณแล้ว เราก็จะสามารถทราบค่าของตัวทวี (Multiplier) ซึ่งเป็นอัตราส่วนแห่งการเปลี่ยนแปลงของเงินฝากขั้นต้นต่อเงินฝากทั้งสิ้น โดยแสดงว่า

ถ้ามีเงินฝากขั้นต้นเพิ่มขึ้นเท่านั้น ๆ แล้ว เงินฝากทั้งสิ้นจะเปลี่ยนแปลงไปเป็นอัตราส่วนเท่าใด ดังแสดงในตารางที่ ๕.๔ อัตราส่วนเงินฝากทั้งสิ้นคือเงินฝากขั้นต้นของธนาคารพาณิชย์ระหว่างปี ๒๕๑๑ - ๒๕๒๐ มีอัตราส่วนเป็น ๑.๐๓ ๑.๑๔ ๑.๒๐ ๑.๓๕ ๑.๔๗ ๑.๖๑ ๑.๕๑ ๑.๗๒ ๑.๙๗ และ ๒.๑๙ ตามลำดับ อัตราส่วนดังกล่าวมีแนวโน้มสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่ปี ๒๕๑๗ เป็นต้นมา โดยมีอัตราส่วน ๑.๕๑ เพิ่มขึ้นเป็น อัตรา ๒.๑๙ ในปี ๒๕๒๐ ทั้งนี้มีสาเหตุสำคัญพอสรุปได้ ๓ ประการ คือ

๑. ธนาคารพาณิชย์มีการขยายตัวเพิ่มขึ้น โดยมีการเปิดสาขาเพิ่มขึ้นทั้งในเขตกรุงเทพมหานคร และในต่างจังหวัด นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนจากทางการให้ธนาคารพาณิชย์เปิดสาขาในเขตอำเภอรอบนอกได้อย่างเสรีตั้งแต่ปลายปี ๒๕๑๔ เป็นต้นมา ดังแสดงให้เห็นจำนวนสาขาธนาคารพาณิชย์ที่เพิ่มขึ้นตั้งแต่ปี ๒๕๑๑ - ๒๕๒๐ ในตารางที่ ๕.๔ จะเห็นได้ว่าในปี ๒๕๑๑ ในเขตกรุงเทพมหานคร มีสาขาธนาคารพาณิชย์ ๑๙๗ สาขา และในต่างจังหวัดมี ๓๗๑ สาขา และในปี ๒๕๒๐ สาขาในเขตกรุงเทพมหานครได้เพิ่มขึ้นเป็น ๓๖๔ สาขา สาขาในต่างจังหวัดได้เพิ่มขึ้นเป็น ๘๒๐ สาขา การที่ธนาคารพาณิชย์มีจำนวนสาขาเพิ่มขึ้นมีผลทำให้กระบวนการสร้างเงินฝากของธนาคารพาณิชย์มีความต่อเนื่องกันมากขึ้น และทำให้การระดมเงินฝากเข้าสู่ระบบธนาคารทั้งหมดได้เพิ่มมากขึ้น

๒. ธุรกิจและประชาชนมีความนิยมใช้เช็คในการชำระหนี้มากขึ้น ดังจะเห็นได้จากปริมาณเช็คที่ผ่านสำนักหักบัญชีที่เพิ่มขึ้นตามลำดับ การที่ปริมาณเช็คและจำนวนเงินในเช็คที่ผ่านสำนักหักบัญชีเพิ่มขึ้นนั้น ย่อมมีผลทำให้การสร้างเงินฝากมีความต่อเนื่องกันมากขึ้น อัตราความสามารถในการสร้างเงินฝากจึงมากขึ้นด้วย ดังแสดงในตารางที่ ๕.๖ จะเห็นได้ว่าในปี ๒๕๑๑ ปริมาณเช็คที่ผ่านสำนักหักบัญชีมีจำนวน ๘,๕๔๐,๒๘๙ ฉบับ จำนวนเงินในเช็คที่ผ่านสำนักหักบัญชีมีจำนวน ๑๖๘,๗๔๐ ล้านบาท แต่ในปี ๒๕๒๐ ปริมาณเช็คที่ผ่านสำนักหักบัญชีได้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน ๒๑,๕๘๕,๖๙๓ ฉบับ และจำนวนเงินในเช็คที่ผ่านสำนักหักบัญชีได้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน ๙๕๒,๔๓๘ ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นกว่า ๕ เท่าตัว

๓. อัตราการหมุนเวียนของเงินฝาก (Rate of Deposits Turnover) ประเภทเผื่อเรียกสูงขึ้น ดังแสดงในตารางที่ ๕.๗ จะเห็นว่าอัตราการหมุนเวียนของเงินฝากประเภทเผื่อเรียกมีอัตราสูงขึ้นทุกปี โดยที่ในปี ๒๕๑๑ มีอัตรา ๔.๓๒ และเพิ่มขึ้นเป็นอัตรา ๑๐.๙๔ ในปี ๒๕๒๐ ก็เป็นข้อเท็จจริงอีกประการหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าธุรกิจและประชาชนมีความนิยมใช้บริการธนาคารพาณิชย์มากขึ้น และทำให้กระบวนการสร้างเงินฝากมีความต่อเนื่องกันมากขึ้น จึงทำให้ผลทวีคูณเพิ่มขึ้นตามที่ปรากฏดังที่กล่าวข้างต้น

ตารางที่ ๕.๓

การประมาณเงินฝากขั้นต้นของธนาคารพาณิชย์

(หน่วย : ล้านบาท)

ปี	เงินฝากขั้นต้นของธนาคารพาณิชย์			
	สินทรัพย์รัฐบาล และตัวเงินคลัง	จำนวนที่ธนาคารพาณิชย์ กู้ยืมจาก ธปท.	การปรับวรรตเงิน ตราต่างประเทศ	รวม
๒๕๑๑	๓,๘๔๘.๓	๓๐๖.๗	๑๔,๑๑๗.๐	๒๓,๒๗๒.๐
๒๕๑๒	๕,๗๕๑.๕	๔๕๗.๑	๑๘,๓๗๗.๕	๒๔,๕๘๖.๑
๒๕๑๓	๙,๐๗๘.๘	๕๑๕.๕	๑๗,๖๕๑.๑	๒๖,๒๔๕.๔
๒๕๑๔	๑๑,๕๓๓.๘	๗๕๒.๑	๑๖,๕๘๘.๕	๒๙,๘๗๔.๔
๒๕๑๕	๑๓,๕๕๓.๖	๙๖๖.๖	๑๘,๕๑๗.๐	๓๒,๐๓๗.๒
๒๕๑๖	๑๕,๗๘๔.๗	๑,๕๘๒.๘	๒๒,๒๙๗.๕	๓๙,๖๖๔.๐
๒๕๑๗	๑๕,๐๐๕.๓	๕,๒๒๖.๔	๓๑,๒๘๑.๔	๕๑,๕๑๒.๑
๒๕๑๘	๑๓,๐๙๒.๙	๓,๖๖๘.๐	๓๖,๕๙๘.๗	๕๓,๓๕๙.๖
๒๕๑๙	๑๕,๐๘๐.๑	๕,๗๓๓.๕	๓๘,๓๗๘.๔	๕๙,๑๙๒.๐
๒๕๒๐	๒๑,๑๙๘.๙	๕,๘๐๘.๒	๓๘,๘๐๐.๓	๖๕,๘๐๗.๔

ตารางที่ ๕.๔

อัตราส่วนเงินฝากขั้นต้นต่อเงินฝากทั้งสิ้น

(หน่วย : ล้านบาท)

ปี	เงินฝากขั้นต้น (Primary Deposits)	เงินฝากทั้งสิ้น (Total Deposits)	อัตราส่วนเงินฝากขั้นต้น ต่อเงินฝากทั้งสิ้น
๒๕๑๑	๒๓,๒๗๐.๓	๒๔,๐๓๗.๓	๑.๐๓
๒๕๑๒	๒๔,๕๘๖.๑	๒๘,๑๐๗.๗	๑.๑๔
๒๕๑๓	๒๗,๑๔๕.๔	๓๒,๖๐๕.๖	๑.๒๐
๒๕๑๔	๒๘,๗๗๔.๓	๓๘,๔๕๓.๐	๑.๓๕
๒๕๑๕	๓๒,๙๓๗.๒	๔๘,๓๒๓.๗	๑.๔๗
๒๕๑๖	๓๘,๕๓๕.๐	๖๑,๙๖๖.๔	๑.๖๑
๒๕๑๗	๕๐,๕๑๒.๑	๗๖,๓๒๓.๘	๑.๕๑
๒๕๑๘	๕๓,๒๕๙.๖	๙๑,๗๙๕.๕	๑.๗๒
๒๕๑๙	๕๕,๑๙๒.๐	๑๐๘,๖๕๒.๒	๑.๙๗
๒๕๒๐	๖๑,๘๐๗.๔	๑๓๕,๑๘๙.๕	๒.๑๙

ตารางที่ ๕.๕
จำนวนสาขาธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย

ปี	จำนวนสาขา ^{๑/}		
	กรุงเทพมหานคร	ต่างจังหวัด	รวม
๒๕๑๑	๑๙๗	๓๗๑	๕๖๘
๒๕๑๒	๒๑๓	๓๙๐	๖๐๓
๒๕๑๓	๒๓๔	๔๑๓	๖๔๗
๒๕๑๔	๒๕๙	๔๒๓	๖๘๒
๒๕๑๕	๒๗๑	๔๖๐	๗๓๑
๒๕๑๖	๒๘๓	๔๙๖	๗๗๙
๒๕๑๗	๓๐๓	๕๔๓	๘๔๖
๒๕๑๘	๓๒๓	๕๗๒	๘๙๕
๒๕๑๙	๓๔๔	๗๒๑	๑,๐๖๕
๒๕๒๐	๓๖๔	๘๒๐	๑,๑๘๔

๑/ รวมสำนักงานใหญ่ธนาคารพาณิชย์จดทะเบียนในประเทศไทย ๑๖ ธนาคาร และสาขาธนาคารต่างประเทศ ๑๔ สาขา

ตารางที่ ๕.๖
ปริมาณและจำนวนเงินของเช็คที่ผ่านสำนักหักบัญชี
ยอดเฉลี่ยของปี

ปี	เช็คที่ผ่านสำนักหักบัญชี	
	จำนวนฉบับ	จำนวนเงิน (ล้านบาท)
๒๕๑๑	๘,๕๕๐,๒๘๙	๑๖๘,๗๔๐
๒๕๑๒	๙,๔๘๐,๒๕๒	๑๙๓,๓๔๘
๒๕๑๓	๑๐,๓๒๗,๓๒๔	๒๑๖,๙๒๓
๒๕๑๔	๑๑,๐๔๘,๑๘๐	๒๓๔,๖๐๘
๒๕๑๕	๑๒,๐๐๓,๓๖๕	๒๘๑,๔๓๙
๒๕๑๖	๑๓,๖๕๖,๕๐๘	๔๑๙,๘๑๐
๒๕๑๗	๑๕,๓๕๗,๘๘๔	๖๑๑,๗๙๐
๒๕๑๘	๑๗,๗๓๖,๔๗๓	๗๑๕,๒๐๘
๒๕๑๙	๒๐,๑๑๑,๐๓๔	๘๓๑,๕๓๗
๒๕๒๐	๒๑,๕๘๕,๖๙๓	๙๕๒,๔๓๘

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ตารางที่ ๕.๗

อัตราการหมุนเวียนของเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ทั้งสิ้น

ปี	อัตราการหมุนเวียนของเงินฝาก ^{๑/}			
	เงินฝากเพื่อเรียก	เงินฝากออมทรัพย์	เงินฝากประจำ	รวม
๒๕๑๑	๔.๓๒	๐.๕๐	๐.๐๙	๑.๓๒
๒๕๑๒	๔.๖๒	๐.๕๖	๐.๑๐	๑.๓๐
๒๕๑๓	๔.๘๗	๐.๕๖	๐.๐๘	๑.๒๘
๒๕๑๔	๔.๘๕	๐.๕๖	๐.๐๘	๑.๑๖
๒๕๑๕	๕.๓๑	๐.๕๔	๐.๐๗	๑.๑๖
๒๕๑๖	๖.๖๓	๐.๖๒	๐.๐๘	๑.๓๗
๒๕๑๗	๘.๕๖	๐.๖๖	๐.๑๐	๑.๕๗
๒๕๑๘	๙.๑๕	๐.๗๖	๐.๐๘	๑.๕๐
๒๕๑๙	๙.๗๑	๐.๗๓	๐.๐๘	๑.๔๙
๒๕๒๐	๑๐.๙๔	๐.๗๘	๐.๐๘	๑.๕๐

๑/ หมายถึง อัตราการเบิกถอนเงินของลูกค้ายในแต่ละเดือน

$$= \frac{\text{จำนวนเงินที่ลูกค้าเบิกถอนในแต่ละเดือน}}{\text{จำนวนเงินฝากคงเหลือ ณ สิ้นเดือน}}$$

อัตราหมุนเวียนของเงินฝากแต่ละปี ใช้ข้อมูลเฉลี่ย ๑๒ เดือน ตั้งแต่เดือนมกราคมถึง

ธันวาคม

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

การวิเคราะห์ต้นทุนของเงินทุนโดยทฤษฎีสร้างเงินฝาก

เนื่องจากการสร้างเงินฝากตามทฤษฎีมีขอบเขตและข้อจำกัดหลายประการดังที่ได้กล่าวมาแล้วคือ เราไม่ทราบข้อมูลของเงินฝากขั้นต้น (Primary deposits) อัตราส่วนการรั่วไหลของเงิน (Leakage) ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญในการคำนวณปริมาณเงินฝากทั้งสิ้นที่ธนาคารพาณิชย์สร้างได้ วิธีการประมาณการความสามารถในการสร้างเงินฝากของธนาคารพาณิชย์โดยใช้ตัวเลขเงินกำลังสูงเป็นเกณฑ์การวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้นนั้น เพียงแสดงให้เห็นแนวโน้มการสร้างเงินฝากโดยทางอ้อมเท่านั้น การวิเคราะห์ความสามารถในการสร้างเงินฝากโดยวิธีตรงไปตรงมาตามทฤษฎีนั้น ไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจากไม่ทราบข้อมูลเงินฝากขั้นต้นและอัตราส่วนการรั่วไหล